

Hóditók

Irtta HERCEG JÁNOS

Előbb mérnökök jöttek, dohogó gépkocsikon térdnadrágos megyei urak, aztán tiszték, rendőrök, csendőrök — tele volt velük a falu és az egész határ. Sorra járták az egyszemű fehér házacskákat, amelyek úgy guggoltak az eperfák zöld lombkoronái alatt a nyári csend porában, mintha nem lenne bennük élő lélek.

A templom előtt hosszú asztalok álltak a szabad ég alatt, azokra nagy árkusokat teregettek az urak, irtak, számoltak, karcsú tekerceket bontottak szét s piros és kék tintával egyenes és görbe vonalakat rajzoltak rájuk.

A községháza előtt katonasapkás, alacsony, vékonydongájú legény állt, szemét az ég felé fordította és kissé oldalát dönt, mert sánta volt és dobolt rendületlenül. A dobpergés úgy hallatszott a nyári délelőtti csendjében, olyan hangosan, nyugtalanítóan, olykor szinte viharosan, mintha nem is ez a vékony legényke verte volna a hasán feszülő kopott községi dobot, hanem valami óriás harkály kopácsolt volna az erdő némaságában és a kék ég üvegharangja verte volna vissza a hangokat.

De hiába igyekezett a kisbíró, senki sem állta körül, hogy meghallgassa mi az, amit az urak tudtára akarnak adni a falu népének. Csak a pocakos vendéglős állt fehér ingben, szemére vágott pörgekalappal a nagy kocsmá ajtajának kitárt szárnyai között meg Csala Barci, a marhakereskedő. Az iskola előtt golyózott pár gyerek s a templomból jött ki egy feketeruhás, fáradtjárású öregasszony. A sarkon túl meg akkor fordult be egy mezétlábas parasztlány mögött két kakastöllas.

A kisbíró abbahagyta a dobolást, a zsírtól fényes dobverőket bedugta zubbonya nyílásába, jobbkezének hüvelyk- és mutatóujjával megfogta tömpe orrát, nagyot fújta rajta, aztán szusszantott egyet és szemét továbbra is a fehér báránnyelűkön nyugtatva, vonító hangon kiáltotta a hivatalos szöveget. Csala Berci odafordult a kocsmároshoz:

— Mi a fenét dobol ez reggel óta minduntalan?

Ő ugyanis nem azért állt ki cimborájával a kocsmá ajtóba, mintha a dobolást kívánta volna meghallgatni, hanem, hogy az urak odaátról észrevegyék. Most se akarta kivárni, amíg ez a süge Pista fejhangján eldandolja a mondókáját s a kocsmáros is azért kérdezte, hogy éppen mondjon valamit.

— Három napig nem szabad kihajtani a jószágot a házából. Aká eladja vagy elajándékozza, azt fejbőlövik.

— Hü, a szentséges istenitl — kiáltotta Csala Berci és kicsi, gömbölyű alakja megfeszült, vastag csizmás lábaít szétvetette, vizenyős szeme kidülledt, harcsabajszá egészen az állaig konyult.

— Hát mér nem beszélsz? — hördült fel újra.

— Gondoltam te is tudod — felelte egykedvűen a kocsmáros.

— Tudta a rossznyavalya! Honnan tudtam vóna?

— Hát mindég azokkal a géhás tisztekkel vagy, gondótam azok megmondták. Ők csináják az egészet.

— Nem szóltak! Egy büdös szót se szóltak!

— Csodálom — tette hozzá a kocsmáros miközben két kezefélével följebbhúzta hasán a nadrágot és kicsit hátrafőlte a kalapját — ették, ittak a kontódra, ölelgettétek egymást hajnalig... csodálom, hogy nem szóltak.

A kupec mérgében nem felelt a kocsmárosnak. Mit is mondott volna, ha még ez a ronda alak is célozgat rá, hogy így akarja megvenni a tiszteket, hogy fizet nekik, dorbézol velük. Hát neki tán nincsen haszna belőle? Mit járátja akkor a száját? Hogy ő az egyszer hoppon maradt, azt dörgöli most kárörvendve az orra alá!

A kocsmáros egykedvűen állt nekitámaszkodva az ajtónak, Csalát pedig majd szétvetette a méreg. Hallgattak és néztek át a templom-előtti térre, ahol éppen most állt meg egy hatalmas gépkocsi s kiszállt belőle egy tábornok meg egy nyurga, kopaszfejű úriember. Erre az asztal körül foglalatосkodó mérnökök és hivatalnokok mind megfordultak és vigyázba álltak. S mint valami láthatatlan jelre, egyszerre megjelentek a tisztek is a téren. Olyan hirtelen ott termettek, mintha nem járták volna a falut, hanem itt lettek volna elbűjva a közelben erre a gépkocsira várva.

A nyurga úriember nagy ezüst szelencét húzott elő a zsebéből és megkínálta a tábornokot. Rágyujtottak. A mérnökök és hivatalnokok erre megint megfordultak és folytatták munkájukat oly serényen kapkodva kezüket, mintha a pillanatnyi mulasztást akarták volna kipótolni.

S a tábornok elé egymás után járultak tűzős bagaria csizmájukban a tisztek, összeverték a bokájukat, megfeszültek, mint az íj és merev tenyerüket úgy vágták homlokukhoz, mintha a fejüket akarták volna leszedni nagy tiszteletükben. A tábornok és kopaszfejű társa mosolyogva hallgatta a jelentéseket, néha fel se néztek vagy messze járták tekintetüket, talán éppen a zöldkeresztes nővéreket nézték, akik ugyancsak most érkeztek s szálltak ki kocsijukból az iskola előtt és kacarászva csapkodták magúkról az út porát.

Szóval a két nagyúr szerfelett elégedettnek látszott. Kis idő múlva a tábornok mégis felemelte selyemzsinóron csüngő monokliját és recessző hangon, racsolva, idegenes kiejtéssel megkérdezte:

— Kérlek urak, hol van Jenő? Nem látom, kérlek sehol. Valami szoknyán ül megint a haszontalan...

A körülállók előbb szolgálatkészen nevettek a kegyelmes úr elnéző humorán, hogy ilyen kedvesen kereste szárnysegédjét, de aztán vagy tízen is négyfelé futottak, hogy felkutassák az elkujtorgott főhadnagyot. A karcsú, szőke szárnysegéd akkor ugrott ki a paplak kiskapuján és

zöld zásoly zubbonyán a gyűrődéseket huzgálva, szaporán ügetett a tábormok elé.

— Kisléghy főhadnagy vezérezredes úrnál alázatosan jelentkezik! — fújta a főhadnagy, mert kimelegedett a futásban és félszeggel már látta a zöldkeresztes nővéreket. Szeretett volna megfordulni, jobban szemügyre venni őket s ez a kívánsága oly erős volt, hogy szinte a talpában viszkedett, de az öreg csak a cigarettája paraszát nézte s végre megkérdezte:

— Mondd csak Jenőké, nem tudod hol van az én fekete lakk neszeszerem? A Miska gyerek már mindent felkutatott, behozattam vele az egész bagázst, de nincsen sehol. Pedig a feleségem követeli rajtam.

— Hiszen azt a kegyelmes asszony magával vitte. Én tettem föl a pakktartóba... igenis vezérezredes úr, határozottan emlékszem.

S miközben ezt mondta, dühöngött magában. Hogyis ne! Mi vagyok én, dajka, vagy szobalány? Nemsokára már a gatyáit is nekem kell számontartani! Fene a dolgáért! Nincs más gondja, mint itt keresni a tászkát? Hol a nászászá? — utánozta a tábormok nyálkás kiejtését. — Tudja az ördög hol vart!

— Rendben van, majd megtelefonálom neki — felelte a tábormok még mindig elnéző, aiyai mosollyal aztán hozzátette: — Végeztem!

De mire a főhadnagy visszafordult, az iskola előtt tollázkodó hölgyek már eltűntek. Csupán Csala Berci állt a kocsmá előtt egyedül, mert a vendéglősnek ügylőszik dolga akadt a söntésnél. Amikor a főhadnagy tekintete megakadt rajta, mélyen megemelte zergeszakállas zöld kalapját. A számysegéd az órájára nézett és vidáman fordult újra a tábormok elé:

— Vezérezredes úr kérem tisztelettel, a tésztát befőzhetjük?

— No? Hát mégis sikerült halat szerezni? — kérdezte a tábormok és megpödrölte rövid angol bajszának végét, ami nála a teljes öröm és meglegedés kifejezését jelentette.

— Igenis! A Dunáról hozattuk. Harcsa, ponty és kecsge! A plébánia udvarán főzöm szabad tűzön.

— Szegedi paprikával? — kérdezte a tábormok, mert nagy szakértő volt a halászlé főzése terén. — Anélkül nem sokat ér!

— Sajnos, az egész vacak faluban nem találtam szegedi paprikát — felelte majdnem bánatosan a főhadnagy — így hát be kellett érnem a horgosival. De szép piros így is és sűrű a leve.

S erre a plébánia felől sietve és kipirulva jött már a tisztelendő úr is lányos arcán zavart izgalommal s két ujjá hegyével felcsippentve reverendája szélét. Jött, hogy köszöntse az urakat és megsürgesse a tésztá befőzését, mert még szét fő a hal s akkor igazán gusztfustalan.

Mélyen meghajtotta magát és szemérmes boldogsággal elrebegte, hogy legyen szerencséje az isten jámbor szolgájának szerény hajlékában üdvözölni az urakat. Azok nem kérték magukat, hanem elindultak mindjárt. Kisléghy egy pillanatra visszamaradt és odaszólt egy zászlósnek:

— Öregem, légszivess mondj meg annak a bús baromnak, annak a Csafának, hogy szerezzen abból a barackpálinkából, amit tegnap hozott.

A zászlós átnézett a kocsmá felé, de Csala éppen egy vastag szivar végét rágta félrehajtott fejjel, gondosan s nem vette észre, hogy a fiatal tiszt integet neki. A zászlós szájába vette az ujját és élelet fűtyentett.

— Hozzáml! — kiáltotta, amikor Csala végül ránézett s erre a marhakereskedő engedelmesen, mintha maga is katona volna, szuszogva átnyargalt a téren.

— Jó van, majd mindjárt hozok egy demizsónnal — szölt még mindig lihegve és fűjtatva, amikor a zászlós közölte vele a barackpálinkára vonatkozó kívánságát, aztán levette tölgyleveles kalapját, bánatos képet vágott és így folytatta: — Hanem zászlós úr, tönkre akarnak tenni engem? Hát nem szenvedtem huszonhárom évig? Ilyen jó magyar ember, kérem... három családom van, kérem, frontarcos voltam, kérem és most így bánnak velem? — Bajusza csücskét alsó ajkával beszopta, mintha a sirását akarná ezzel elfojtani, tenyerét sonkanadrágja élén kifordította s csak állt, hogy véres szeméből szinte csurgott a bánat, úgy nézett könyörgőn a fiatalemberre.

— Mi baj, kisapám? Térjen a tárgyra! — szólí amaz vidáman. — Nem polyára kérjük mi azt a gugyit, ne féljen.

— Nem is arról van szó, kérem, hozom én azt szívesen, de hát egyszer kerestem volna, akkor is megakadályozzák.

— Mivel? Kicsoda?

— Hát a parancsnokság, vagy kicsoda. Vehettem volna egy pár arab marhát ezektől a dobrovolyácoktul mielőtt elviszik őket, oszt most az egész le van tiltva. Még csak nem is szóltak. Mert ha én esztem, kérem, tennap tudom, annyit vehettem volna, amennyit akarok. Potom pénzért egy egész csordát.

— Ki mondta magának, hogy elviszik őket? — kérdezte a zászlós és fontoskodva húzta össze a szemöldökét. — Ha mindjárt úgy volna, akkor is hadítitok volna.

— Ugyan mán, zászlós úr, ne izéljen. Nem vagyok én gyerek. Tudja az egész falu már napok óta. Ők is tudják. Láthassa, hogy bezárkóztak, ki se gyűnnek az utcára, csak ülnek és várják, hogy vigyék őket.

— Sok a szöveg apuskám és én nem szeretem a színházat! — ellenkezett a zászlós nyegle szellemességgel, mert ferencvárosi gyerek volt, egy Mester-utcai fászinca könyvelője. — Ha rebahról van szó, tuti vagyok, hogy maga a ringben marad. Nem félttem én magát, kisapám.

— Gondoltam, tán lehetne szólni a tábornok úrnak — makacskodott a kupec — mégis csak frontarcos voltam, jó magyar ember...

— Hogyne, a tábornok úr majd megváltoztatja a maga kedvéért a hadparancsot. Mindjárt. Siet, csak előbb befonja a haját.

Csala Berci visszatette fejére a kalapot, valamit még dűnnyögött, hogy ő meghálálta volna, de a zászlós annyit szölt nevetve, hogy: — Menjen a víz alá! — aztán elbocsájtotta a pálinkáért.

Ezalatt a plébánia udvarán már nyilván befőzték a tésztát s a halpaprikás vérpiros leve ott gőzölgött már a hosszú asztalon. Az egyik hivatalnok be is fogta az orrát, hogy legalább ne csiklandozza, ha

már ügysem kap belőle. — Nekünk jó lesz a bürgegyulás is, ugyebár? — mondta keserű humorral egy másik hivatalnok s aztán folytatták a munkát, mivel ebédről még szó sem lehetett, hiszen Újfaluból még nem jött be a csendőrség, hiányoztak az adatok, de különbenis: amíg a katona dolgozik, a büdös civil sem hagyhatja abba a munkát. Tudták ezt jól a mérnökök és megyei irnokok.

A csendőrség még javában dolgozott. Mert nem volt kis munka összeírni mindent: jószágot, bútort, gabonát, aztán mindezt beleilleszteni az általános tervrajzba és megcsinálni a beosztást a jövevényeknek. Háromszáz ház és majdnem másfélezer lélek!

A helyi csendőrs parancsnoka már napok óta járta a házakat legényeivel és ordított, káromkodott, hogy ki ne mozduljon senki, mert összeírni, kitalálni a belét s a kutakat se jusson eszébe senkinek megmérgezni, mert akkor lesz csak igazán hadd-el-hadd. Nemcsak Újfaluban csinált hangulatot így a csendőrség, hanem a templomon föl, a Felvégen is, az őslakosság negyedében. Amikor így „megdolgozták” a népet, jöhettek lefáradni, összeírni, terveket rajzolni a tiszték, a miniszteri és megyei urak.

A kisbíró azonban mégsem értette, hogy miért nem mutatkozik senki emberfia az utcán, hogy csak az idegenek járkálnak s pár befentes ember. Neki megparancsolták, hogy doboljon, hát ő dobolt. Reggeltől estig már napok óta. Szemét az égnek fordította és éneklő hangon kiáltotta, amit felírtak neki. Hogy mit, azt ő maga sem értette, nem is töprengett rajta, csak csodálkozott, hogy mire jó ez az állandó dobolás, amikor úgyse hallgatja senki. De azért dobolt fáradhatatlanul.

A nap már magasan állt az égen, a délután régen elharangozták, a templom előtt sem volt már senki a hosszú asztalok körül, mivel addigra a birkagulyás is nyilván elkészült és a hivatalnokok is elmehettek ebédelni. A kisbírónak is korgott a gyomra, ígygekezett hazafelé és ahogy nagy bakancsa csapogását hallgatta a néptelen téren, szinte félelem fogta el. Szerencsére akkor jött ki a sarok mögül két tiszt, egy százados meg egy hadnagy. Erősek voltak, természetek. feszesen mentek el a községháza előtt, melynek árkádos oszlopai tele voltak falragaszokkal. Egy őszhajú ember életnagyságú képe is ott volt minden oszlopon, melle teleaggatva csillagokkal, keresztekkel, rendjelekkel, mintha nem is ember lenne, hanem valami díszfárgy, karácsonyfa vagy micsoda. Az egyik ilyen kép sarka levált.

— Na itt már lóg a vén tutajos — mondta nevetve társának a százados, akit barátai Talajfy Gyökérnek neveztek el, mivel nyilas volt. Szűkebb körben gyakran fejtegette zavaros politikai véleményét s végső argumentumként sohsem mulasztotta el bemondani a jelszót: Jön még Százasi! — Tisztársái majdnem kivétel nélkül szerették, nemcsak azért, mert alig volt közöttük olyan, aki ne rokonszenvezett volna politikai nézetével, de azért is, mert jópofának tartották, mert úgy tudott inni, mint a gödény, héjával együtt ette meg a keménytojást és a pezsgőspohár szilánkjait lenyelni neki semmi sem volt.

A kisbíró azonban nem tudta, hogy Talajfy Gyökér kicsoda, tisztelettel emelte kezét a sapkáához, majd befordult a községháza kapu-

ján. — Mekkora ez a falu, — gondolta — az ember lejárja a lábái, ha minden utcában, az Újfaluban is, a Felvégen is dobolni akar.

A falu valóban nagy területen feküdt. A Felvég, melyet még az uraság jobbágyai mondhattak magukénak, csak két utcából állt, de nagy utcái, hatalmas kertjei annyira elnyúltak, kiterjedtek, hogy három új falu is felépülhetett volna a helyén. A kerteket nem választotta el kerítés egymástól, csak egy-egy görcsös ákác jelezte, hogy meddig ér ennek vagy annak a tulajdona. Az emberek békében éltek, jobbra szegények voltak, a fiatalok szorgalmasak, vidámak, életerősek, az öregek töröttek és istenfélőek. Az uraságra már nem emlékeztek, csak azt tudták, hogy ott van eltemetve a templom főoltára mellett vörös márványlap alatt. De voltak más urak, mindig voltak, akiktől félni kellett, akiket tisztelni kellett, megsüvegelni, dolgozni nekik, adót fizetni, katonát adni, olykor becsületet is. Aztán egyszer ennek is a végére értek. Az ember végül meghal, mert mit is tehetne egyebet.

Az Újfalun már nem foglalt el akkora területet, jóllehet többen laktak benne. A keskeny utcák sűrűn húzódtak egymás mellett, rendezettek voltak s bennük az egyformán épült kis házak csöpp ablakaikkal úgy álltak, mint a katonák. Lakói sosem voltak jobbágyok, de szegény emberek voltak, húsz év előtt kerültek ide Mácsvából, ahol nekik már nem jutott föld. Az emberek kezdetben még bocskort viseltek és barna szörgúnyát, húzták a szót és önkénteseknek, vagyis dobrovolyácoknak nevezték őket. De minél nagyobb lett a temető Újfalun mellett, annál ritkább lett a szörgúnya — a település népe alkalmazkodott a tájhoz, a szokásokhoz, az itteni emberekhez s húsz év múltán az apró házakban már felnőtt egy nemzedék, melyet csodálatos formáló erejével Bácska a maga képére alkotott. Ő, nem voltak idegenek, sokuknak szülőföldje volt már ez a táj, otthona és menedéke, szűkebb értelemben is hazája, mint annyi népnek most és századok óta már. De ezekben a napokban s itt az Újfaluban, végtelennek tetsző hosszú hetek óta, kegyetlenül mostoha lett ez a táj, idegen a Csikér, melynek kék vize szelíden csordogált a fiatal nyárfaerdő alatt, idegen az egész táj, a zöld kukoricatáblák s a búzatenger, melyet itt-ott már sárga hullámokban fodrozott a szél, komor és szigorú még a csillagos ég is. Otthonában sem volt otthon az ember.

S most elviszik őket! Ki tudja hová, ki tudja miért?

*

Másnap még nem is pittymallott, még a hajnal tejfehér köde feküdt a falu fölött, amikor a csendőrök, rendőrök és katonák ismét sorra járták a házakat Újfaluban és terelték kifelé a népet. Asszonyok, gyerekek, öregek és itt-ott egészséges, erős fiatal férfiak is felsorakoztak zsákokkal, batyukkal, szegényes motyókkal a csillogó szurotyok és tarkán lengő kakastollak között. Némán, sírás nélkül, hangtalan fájdalommal indult meg a menet. Az a kevés férfi, aki nem jutott el a háborúba vagy már hazaküldték, lehorgasztott fővel, megtörve baktatott a sorban.

Az állomáson már ott állt a hosszú szerelvény, nyitottajtajú marhakocsikból és mire feljött a nap és ontani kezdte nyári melegét, beva-

gonfirozták az embereket. A csendőrök, rendőrök és katonák nagy körzetben állták körül az állomást, de jutott belőlük ide a vagonok elé is kiabálásra, káromkodásra, a népek terelésére. Minden vagonba felszállt egy csendőr.

A tábornok vezérkarával az állomás épülete előtt állt. Kicsit kedvetlenül nézte a vonatot, mert arra gondolt, hogy még néhány faluban kell ugyanezt a feladatot elvégeznie, pedig már fáradt volt. Az emberek tömegében olykor megakadt a tekintete egy-egy arcon és azon tűnődött, hogy rémület ül-e a megkövesedett szemek fényén vagy gyűlölet? Száraz ujjai között mintha kicsit reszketett volna a cigaretta.

A kisbíró is ott lödörgött a sínek között, de újra félt. Most nem azért, mert egyedül volt. Maga sem tudta miért félt. De ahogy nagy bakancsait vonszolta laffogva maga után, szinte didergett és fázósan húzta össze mellén a zubbonyát. Odament a mozdonyhoz. A masiniszta a kerekek csapágyait olajozta. A kisbíró megszólította:

— Hová megy, kérem ez a vonat?

A mozdonyvezető, kezében az olajskannával megfordult, zsiros bőrsapkája ellenzőjét kicsit előbbre rántotta, úgy nézett a legényre.

— Sárvárral!

Olyan is van? — gondolta a kisbíró, de úgy tett, mintha értené és nem érdeklődött tovább.

A mozdonyvezető maga folytatta:

— Tudod mi van ott, öcsém? — Szembogara kicsire szűkült, arcán összefutottak a ráncok, magas alakja meghajolt. — Tábor! Szöges drótok közé zárják a népet. Hej, komisz idő! Úgy terelik az embert járom alatt, mintha ökör volna.

Állt még egy ideig és szúrós szemével némán nézte a legényt, aztán legyintett és mintha már olajozni sem lenne érdemes, jobblábát feltette a mozdony magas lépcsőjére, balkezeivel megmarkolta a kapaszkodórukat és keményen húzódott fel a gépre.

Akkor odafutott a mozdonyhoz a főnök és elkialtotta magát:

— Indulás!

S ahogyan a vonat kikanyarodott az állomásról, mégegyszer feltűnt aranyos keresztjével a templom tornya, a fák zöld lombjai között a házak teteje, majd domború sírhalmaival a temető. Aztán már csak a földek látszottak a vagon ajtajából, a szuronyos csendőr háta mögül, a földek, melyeket ők szántottak és vetettek be.

A kisbíró sokáig nézett a vonat után, de aztán, hogy a tiszturak elmentek, megindult ő is a falu felé. — Járom alatt terelik a népet — ismételte a mozdonyvezető szavait és valami olyan furcsa érzés fogta el, hogy sírni szeretett volna. Eszébe jutott, hogy a kovács is mindig azt mondta: Nem jó vége lesz ennek! — De ő nem tudta felfogni, hogy minek nem lesz jó vége és miért nem.

A tábornok és kopaszfejű társa elment, a mérnökök és irnokok még mindig ott izzadtak a templomelőtti téren, a hosszú asztalok fölött, katonák járták sorra az elhagyott házakat, hogy megetessék a gazdátlan jószágot és, hogy utána nézzenek, minden rendben van-e? A tiszték behúzódtak a nagykocsmába és ittlak s eszerint úgylátszott, hogy csakugyan minden rendben van, nincs semmi hiba. Csala Berci is köz-

tük ült, mintha az ő szénája is rendbe jött volna s a kocsmáros nem állhatta meg, hogy oda ne szóljon neki:

— Rosseb egye le a potádat, hát mégis megalkudtál velük?

Csala Berci zsiros képe szélesre derült, mint a felihold, vastag szája a füléig szaladt, hogy arannyal bevont lapátfoga szinte az álláig lógott.

— Ohüm — dűnyögte és röhögött tovább.

A tisztekkel tele volt a terem. Ittak, énekeltek, szónokoltak, udvaroltak a zöldkeresztes nővéreknek, akik ugyancsak jókedvűek voltak. Estig már részeg volt az egész társaság. Egy hadapród, nagyszemű, göndörhajú fiatalember, felállt az asztal mellől, a terem közepére tántorgott és elsírta magát:

— Én ezt nem birom! Én művész vagyok! Én szeretem az embereket és nekem elegendő van az egészségből!

Talajfy Gyökér először röhögött azon, hogy a göndörhajú hegedűművész elázott, aztán az asztalra csapott és nagyot ordított:

— Hadaprólék, hozzám!

A nagyszemű fiatalember odatántorgott.

— Hát idehallgass, ha művész vagy, akkor most eljátszod nekünk a Sneider Fánit, különben kiköttetlek. Meg vagyok értve?

— Százados úr, én inkább meghalok, de nem prostituálom magamat! — zokogta a részeg fiatalember, a társaság viszont harsányan kiáltott: Halljuk! Halljuk! — s a hölgyek még tapsoltak is hozzá.

A művész azonban makacsul megkötötte magát. Talajfy Gyökér hiába fenyegette s hiába tartottak az álla alá egy füstös cigányhegedűt, ő szorosán összefonta mellén a karját s állt mereven, mint a cövek. Aztán, hogy tovább erőszakoskodtak vele, szeme egyszerre barátságosan kezdett fényleni, mintha hirtelen kijózanodott volna és így szólt:

— Akkor már inkább szavalok valamit.

— Halljuk, halljuk! — kiáltotta a társaság s a hölgyek újra tapsoltak.

A hadapród leengedte karjait, mellét kidüllesztette s mélyet sóhajtott, mintha valami áriához szívná be a levegőt, mire csend lett a teremben. Aztán ezt szavalta:

Egy ló, két ló, három ló —

Becsapott a mázoló.

Mintha viperát engedtek volna a társaság közé, az arcokon megfagyott a mosoly, többen felugráltak s a hölgyek elsikították magukat. Talajfy Gyökér egy ugrással a fiatalember mellett termett, zubbonya gallérjánál fogva elkapta és levágta maga mellé egy székre. A művész a következő pillanatban teljesen elmerült a részegségben, feje félrebilent, nyitott száján kicsurgott a nyála.

— Marha! — dörögte a nyilas százados. — Ilyen hülye csak egy művész lehet! — S a többiek erre fellélekzettek, mert úgylátszott, hogy ezzel végleg elintéződött a botrány. Akadtak olyanok is, akik szívesen elmondták volna a hadapród helyet a Hitleret gúnyoló verset, de nem voltak elég részegek hozzá.

— Már a hadseregben is utat talál magának ez a métely, — mondta Talajfy Gyökér a körülötte ülőknek miközben töltött a pohá-

rakba — itt az ideje, hogy rendet csináljunk. Mert a magyarság szupremáciája a Dunavölgyében, ami az itteni bevándorolt lakosság kitelepítésével vette kezdetét, gyakorlati szempontból...

Itt abbahagyta a szónoklatot, mivel Csala Berci olyan hülyén nézett rá, hogy röhögnie kellett. A többiek azonban helyeselték, mert ha volt is köztük némi árnyalati különbség a politikai kibontakozás elképzelését illetően, a kitelepítésben megegyeztek, azt csaknem valamennyien tökéletesen helyénvalónak találták. Hogy ennek a művésznak érkevények az idegei, az megint más lapra tartozik.

Talajfy Gyökér tehát félbeszakította elmefuttatását és keskeny bajsza alól ráfordult a kupecre:

— Mondja maga ökörhajcsár, mit bámul azzal a baromi szemével? Nem tudja talán mi a szupremácia? Hát az, amivel a csizmát puhítják, maga hólyag!

A százados szellemességét az egész terem zajos nevetéssel hálálta meg és Csala Berci is készségesen vigyorgott. Aztán megint kocintottak és ittak. Hajnalig ittak.

Reggel a tiszték, csendőrök, rendőrök, katonák, irnokok és zöldkeresztes nővérek újra kint voltak mindannyian az állomáson. Egyetlen vagon sem volt most a síneken, de az állomás fel volt lobogózva, a csendőrök és katonák ismét nagy körzetben álltak őrt, a szurony megint fent volt puskájuk hegyén és a kisbíró ugyanolyan értelmetlenül bicegett a sínek között, mint tegnap. A zöldkeresztes nővérek karján széles szalag jelölte hivatásukat, fejüket lengő kendővel kötötték be, mint az apácák s álmos szemmel pislogtak a tiszték felé. Talajfy Gyökér egy deszkaemelvényen állt, hogy majd onnan irányítja a kivagonírozást.

Aztán lassan, szuszogva befutott a vonat.

Tehervonat volt, szuronyos csendőr állt minden vagon ajtajában. A mozdony után következő személykocsiból kiszállt a katonazenekar, valamelyik tiszt elkiáltotta magát: — Imához! — erre mind vigyázz-ba merevedtek és a zenekar rázendített Kölcsey Himnuszára. A nap szokatlanul forrón tűzött, a Himnusz hosszú volt s a zenekar még meg is ismételte, alig lehetett kivárni a végét, pedig Talajfy Gyökér homlokán már gyöngyözött a verejték.

Akkor aztán kiugráltak a kocsikból az emberek. Gyűrött, törődött paraszti emberek voltak, asszonyok és sok-sok gyerek. Ahogy a kisbíró nézte őket, csaknem megdöbben. Mintha a tegnapi vonat megkerülte volna a síneken túli nyárfaerdőt s megint ideállt volna az állomás elé. Mintha ugyanaz a nép jött volna, melyet tegnap elvittek. De ez a révülete csak egy pillanatig tartott, azután már látta, hogy ezek idegenek, hiszen akiket elvittek mind ismerte, köztük nőtt fel.

A kopaszfejű úriember, a tábornok barátja, újra itt termett, felállt a parancsnokló százados helyére és vékony hangon szónokolni kezdett. — Hazatértetek az ősi földre idegenbe szakadt véreim...

De a vonat előtt nagy volt a nyüzsgés, tolongás, ládákat emeltek le és zsákokat cipeltek, a gyerekek közül sokan bömböltek, úgyhogy a csendőröknek kellett kemény szóval és villámló tekintéttel leinteni őket. A szónoklatból semmit sem lehetett hallani.

— Hiába, a paraszt mind egyforma, — gondolta a kopaszfejű — szép szóval nem lehet bánni velet — és hamar befejezte mondókáját.

Erre még nagyobb lett a nyüzsgés. Talajfy Gyökér hiába kiáltozott az embereire, hogy tartsák fenn a rendet, a puskatűt is hiába használták, a megbolygatott emberboly szétszóródott és elárasztotta az egész kis teret. Egy öregember zsákjával meglökte a parancsnokot, mire az rárivallt:

— Hallja öreg, menjen innen a lábam alól, mert úgy rúgom farba, hogy meg se áll a faluig!

De az, mintha nem is hallotta volna, vagy már hozzászokott az efféle hanghoz, odaszólt a társához:

— Hát mű es megjövénk, Ábel!

— Ha pityóka lesz meg málé, meg is élünk talán — tette hozzá a másik sóhajtván és kezefejevel megtörölte lógó bajuszát.

A kisbíró odabicegett a mozdonyhoz. A masinista szakasztott úgy nézett ki, mint tegnapi társa, csak kicsit öregebb volt és hajlottabb talán. A gépet törölgette egy zsíros, fekete ronggyal.

— Honnan jön ez a vonat? — kérdezte a kisbíró.

— Bukovinából!

Többet nem kérdezett, gondolta, majd beszél a masinista ha akar. Az meg folytatta:

— Mire hozzák ide ezt a szegény népet, nem tudom. Még nincs vége a háborúnak és ők már's rendezkednek. Akkor bár máshová vittek volna őket. Van elég nagybirtok, van a grófoknak, papoknak... Mert itt ki tudja mi vár erre a szegény, szerencsétlen népre.

— Bizony, — szólalt meg a kisbíró — úgy terelik a népet járom alatt, mintha ökör lenne.

A mozdonyvezető ráemelte meleg, baráti tekintetét, de nem szólt egy szót sem. Mind a ketten az állomás felé fordultak és nézték a szünyök között hullámzó tarka tömeget. A katonazenészek újra nyakukba akasztották hangszereiket, nagyhasú karmesterük vaskos vezénylő botjával intett nekik, aztán sivitó, bugyborékoló hangon megszólalt a zene és a tömeg elindult a falu felé. A kisbíró csak állt és nézett utánuk.

— Maga nem idevalósi? — kérdezte nagysokára a mozdonyvezető.

— De igen!

— Hát nem megy velük?

A kisbíró szerette volna megmagyarázni, hogy ő nem az Újfaluban lakik, hanem a Felvégen, de különben oda sincs kedve most elmenni, mert a legszívesebben itt maradna a mozdonyvezetővel akár örökre is. Gyöngye volt festben és lélekben, az agya is mintha megállt volna. A masinista amúgysem várt választ tőle, átment a gép másik oldalára és ott babrált valamit.

A kisbíró aztán lassan mégis megindult hazafelé.